

שמספקים להם כל צרכיהם, ועכ"פ פשוט וברור שאין בכך כל איסור מבחינת הדין. והמהדר להמנע מכך לפני משורת הדין, גם מן השמים ירחמו עליו, וכרבי (במס' בבא מציעא פ"ה) שע"י רחמנותו על אותם בני חולדה, נסתלקו ממנו יסורים, אמרו בשמים "הואיל ומרחם נרחם עליה".

ע

המותר לקבל תפקיד של "מודיע" לשלטונות מס-הכנסה ללא כל חשש

שלום וברכה,

הנני לאשר קבלת מכתבך מיום כ"ו טבת דנא, טרדות הצבור הרבות המוטלות עלי גרמו לדחיית תשובתי עד כה, ואתך הסליחה. במכתבך שאלתני: "האם מותר לפי ההלכה להיות מודיע או בלשון הרחוב "מלשין" למס-הכנסה. ידוע הוא שמס הכנסה מעסיק מלשינים בשכר, ושאלתי היא, האם מותר לקבל הצעת עבודה כזאת, ללא כל חשש".

לשאלתנו הוספת במכתבך השני: "המוסר או המלשין נשאר חסוי ומוסתר עד הסוף בדרך כלל, אך לעתים נדירות קורה גם כן שהוא נחשף במהלך הענינים".

שאלה קשה שאלתני, משום שמלשינות, היא תופעה שנחקקה בתודעת האומה, כדבר שפל ונתעב, ובצדק. ולעומת זאת המטרה במקרה זה היא קדושה, להחזיר לקופת המדינה, אותם סכומי מס, שאנשים חסרי לב ומצפון מעלימים. גם זו תופעה שלילית ביותר, אלא שאין היא שפלה כמעשה המלשינות.

כי מעלים המס גוזל אמנם את הרבים, היא קופת המדינה, ועונשו גדול ביותר בהשקפת היהדות, וגם דרך התשובה נחסמת בפניו

במדה וחובותיו גדלים והולכים, ואינו מוצא את האומץ הדרוש לחזור בתשובה. ובכל זאת, שפל ונתעב הוא המלשין, כי המוסר (כך הוא נקרא בלשון ההלכה) גובל הוא באיסור חמור מאד של לשון-הרע, ששקול כנגד שלשת העבירות החמורות, עבודה-זרה, גילוי-עריות, ושפיכות-דמים, (כדברי רבותינו במסכת ערכין ט"ו:). מעתה, אעפ"י שהמטרה קדושה, הלא ברור הוא שאין היא מקדשת את האמצעים, ולכן, לצורך התשובה לשאלתך נבהיר את ההלכה מעיקרי יסודותיה.

עיקר דין המוסר ממון חבירו האסור בהלכה, הוא כמובן אם מוסרו לידי אנס, בין שהאנס גוי בין שהוא ישראל, כמבואר בדברי הרמב"ם (פרק ח' מהלכות חובל ומזיק). כמו"כ ברור שאנס זה אינו נוטל ממון זה בזכות, ולכן נזכר בלשון ההלכה (בטור חושן-המשפט סי' שפ"ח ובבית-יוסף שם, ובכמה מתשובות הרא"ש שצוטטו שם) מוסר ומלשין בשקר. ועל מוסרים אלה יצא הקצף בקהלות ישראל, והופקר חייהם למיתה (כדברי הרמב"ם שם, ועל כגון אלה נאמר שאין להם חלק לעולם הבא.

אבל המוסר ממון ישראל אפילו לגוי, אם חייב לו באמת, אין דינו כמוסר, וכך מבואר בהלכה: מי שרוצה לברוח ולא לשלם לעכו"ם מה שחייב, ואחר גילה הדבר, אין לו דין מוסר, שהרי לא הפסידו, רק שהוצרך לשלם מה שחייב (הרמ"א בהג"ה שם סי' שפ"ח בשם מהר"ם מרזבורק).

וכך גם נפסקה הלכה לגבי ישראל שהעיד לעכו"ם נגד ישראל והוא עד יחידי, ובדיני ישראל אין עד אחד יכול לחייב ממון, ואילו בדיני העכו"ם מחייב ממון, אין מחייבים עד זה להחזיר לישראל הנתבע את הפסדו, שכן טוען הוא לו אמת העדתי (מקורו במסכת בבא-קמא קי"ג: ונפסק להלכה בשו"ע חושן המשפט הלכות עדות סי' כ"ח הלכה ג').

מכאן, שמסירת ממון ישראל אפילו לגוי, כשנעשה הדבר באמת

ובתמים, אין לזה דין מוסר, וכל-שכן אם מוסר ממון ישראל לישראל.

אלא שכאשר נדייק בלשונות ההלכה הנ"ל, נוכח שכל זה הוא לפיטור, במקרה שעשה ומסר ממון ישראל לזולת, ואין זה אלא דיעבד, ועדיין היתר לקום לעשות כן לכתחלה לא מצאנו, אפילו כדי למסור ממון ישראל לישראל אחר, ואפילו כשהכל אמת ונכון. וזה ניתן ללמוד מהלכה אחרת: "הרואה את חבירו טובע, או ליסטים באים עליו... ויכול להצילו... ולא הציל, או ששמע עכו"ם או מוסרים מחשבים עליו רעה או טומנים לו פח ולא גילה אוזן חבירו... עובר על לאו לא תעמוד על דם רעך" (הרמב"ם הלכות רוצח פרק א' הי"ד, ושו"ע חו"מ סי' תכ"ו ס"א). ואין הכונה בהלכה זאת סכנת נפשות בלבד, שכן מבואר "מחשבים עליו רעה, או טומנים לו פח", וזה כולל גם אבדן ממון. ומבוארים הדברים יותר בספר המצוות להרמב"ם (לא-תעשה רצ"ז) הזהירנו מהתירשלות בהצלת נפש... או הפסד... וזה אמרו לא תעמוד על דם רעך. והכובש עדותו נכלל גם כן באזהרה זאת כי הוא רואה ממון חבירו אבד והוא יכול להחזירו אליו באמרו האמת".

מעתה, אחרי שנתברר בפירוש שאיסור "לא תעמוד על דם רעך" כולל גם ממון חבירו, ברור איפוא, שחייב אדם לגלות אוזן חבירו כדי למנוע ממנו נזק כספי, או להחזיר לו כספו שנלקח ממנו. ומרן ה"חפץ חיים" (בכלל ט' אות ב' בבאר מים חיים) הביא ראיה נצחת, מדיון "מחאה", הכונה, למי שרואה את חבירו אוכל פירות אדמתו בגזל, מוחה בפני שני בני אדם בלשון זו "פלוני גזלן שאוכל פירות אדמתי בגזל". ואותם בני אדם מפרסמים דבר זה ברבים כדי שהמחזיק בקרקע אם אינו גזלן, והקרקע קנויה בידו כחוק, ישמור שטר-המכירה (בבא בתרא ל"ט:). וכתב שם הרשב"ם שאין בזה משום לשון-הרע, שכן רוצים אנו שהדבר יגיע לאזניו של מחזיק, ומצוה לומר לו כדי שיזהר בשטרו. ומכאן כשאין הכונה

לגנותו של זה אלא לטובתו של זה להזהירו, אין זה רכילות, ומצוה יש בדבר.

לכאורה יכולים היינו לפסוק איפוא שיש מצוה להיות "מודיע" שכ שלטונות מס-הכנסה, וכי יש מצוה גדולה מזאת להחזיר לקופת המדינה סכומי כסף שאזרחים מנסים להעלים, ע"י מסירתם לידי החוק. ואפילו בגלות, "פשט התיקון והמנהג שמנהיגי הקהלה עומדים על המשמר שלא לעשות שקר ועולה לאומות ומכריזים ונותנים רשות לפרסם ולגלות להם על האנשים אשר לוקחים בהקפה או לווים ואין דעתם לשלם, והכל מדעת המנהיגים" (באר הגולה בחושן המשפט סי' שפ"ח אות ס'), וכל שכן הגוזלים מקופת מדינת ישראל.

אלא שיש עדיין נקודה נוספת לבירור, שכל הנ"ל מותנה בדבר אחד, שהמגלה אוזן חברו, מתכוין אמנם למצוה בלבד, ואין לו שום נטיה או טובת הנאה פרטית (יעויין ב"חפץ חיים" שם). ואילו "מודיעים" אלה עושים זאת בשכר כמבואר בשאלתך. ואם אין כאן כונת מצוה בטהרתה, יתכן שכל ההיתר נופל. וסברא יש בדבר, שאדם הרואה "מעלים מס" ומוסר עליו לשלטונות מתוך אידיאל לטובת קופת המדינה, משוכנע הוא בטובה שגרם ונפשו מטוהרה, וזה כל יסוד ההיתר ללכת רכיל. ואילו זה המבלש וחוקר אחרי בני אדם, וכל כונתו אינה טובת המדינה אלא טובתו האישית וצפייתו לשכר שישולם לו, אין כאן יסוד ההיתר שכונתו לקיים מצות "לא תעמוד על דם רעך", ונשאר דינו כהולך רכיל פשוט. זאת ועוד, חוששני באדם זה שיש לו נטיה נפשית מושחתת הדוחפת אותו למלשינות, ואם גם אין לו בשעה שמתחיל לעסוק בכך, חזקה עליו שבסופו של דבר תפתח אצלו נטיה מעין זו. וכמה נאים דברי הרב בעל "החינוך" (במצוה ט"ז) וזו לשונו:

"דע, כי האדם נפעל כפי פעולותיו... ומעשיו שהוא עוסק בהם,

אם טוב ואם רע. ואפילו רשע גמור... אם יערה רוחו וישים השתדלותו ועסקו בהתמדה בתורה ובמצוות אפילו שלא לשם שמים, מיד ינטה אל הטוב... כי אחרי הפעולות נמשכים הלבבות. ואפילו אם יהיה אדם צדיק גמור ולבבו ישר ותמים... אם יעסוק תמיד בדברים של דופי, כאילו תאמר דרך משל, שהכריחו המלך ומינהו באומנות רעה, אם כל עסקו תמיד כל היום באותה אומנות, ישוב לזמן מן הזמנים מצדקת לבו להיות רשע גמור... כי ידוע שכל אדם נפעל כפי פעולותיו כמו שאמרנו."

לסכום ההלכה: אם ה"מודיע" עוסק במלאכתו בגלוי וחושף עצמו בפני הנמסר, הרי הוא כשוטר, ובודאי שמותר לו גם לקבל שכר, ואין כאן מלשינות כלל.

אך כיון שהוא נשאר "חסוי ומוסתר" אם היה מותר על כל תשלום ועושה זאת בכונה טהורה בלבד, הרי שהיא מצוה וכמו שנתבאר לעיל.

ואם רוצה הוא לקבל תשלום על "מסירתו", קשה כבר לקרוא לזה מצוה ממש, אך גם לאסור הדבר מכח הדין אי אפשר, שהלא אין לו שום כונה של רכילות ולשון הרע כלפי הנמסר, והממון שמתחייב במסירתו הלא חייב הוא אותו מן הדין.

וכיון שכן, קשה להתיר לך הדבר ללא כל חשש, אא"כ תותר כאמור על השכר, ואז יהיה ההיתר ברור והמצוה שלימה.